

Милорад ГРУЈИЋ

У потрази за
изгубљеном
причом

У МРАКУ ЗАТВОРЕН

Кад год уђем у купатило, сетим се те сцене. То ме не напушта. Као да осећам извесно кајање. Лоше ми је због тога.

Не памтим када је то било. Мој син, Пера, имао је можда четири године. Али, нешто ми говори да је имао само три године и осам месеци.

Немам појма. Тек, у гостима су нам били пријатељи, Стојановићи. Можда Станојевићи? Станковићи? Не знам. Био је то један диван човек. Његова жена, ето, не могу да се сетим њеног имена, такође фина особа, од најфинијих, негде из Бачке. Имали су (имају и данас) сина, онда незглавног, пустог, нешто старијег од Пере. Није био лош, зао, или нешто друго, него је имао фуријус за игром и забавом и стално измишљао искушења, и касније искупљења.

Но, њих двојица затрпају у кућицу за псе нашу керушу Црнку, циглама, празним флашама од пива, неком крпом, као завесом, затворе је скроз. Тада сам ја наишао да видим шта раде у дворишту. Црнка тужно лаје, жали се, завија, али они су упорни у својој намери да је због нечега као казне. То *као*. Деца не знају. Ни ја. Нико не зна.

Када су гости отишли, узео сам Перу за ручицу и одвео га до купатила. Отворио сам врата, сместио

га унутра, изашао, затворио врата и угасио светло. Све је то трајало можда 10-15 секунди. А читава вечност, и за њега, и за мене. Он је стајао у мраку у купатилу и вероватно дрхтао од страха, а са ове стране стајао сам ја, такође у страху, дрхтао. Осећао сам се ужасно због тога што сам учинио. То је, могуће, било мало непромишљено. Био сам противник физичког кажњавања деце. Помислио сам откуда ми је то пало на памет. Гледао сам у врата купатила као да ћу их пробити погледом и видети свога сина. Не знам да ли сам бројао у себи, колико дуго треба да траје ова тортура. Срце ми је напукло и ја сам упалио светло и отворио врата. Његове крупне црне очи биле су пуне суза, али ниједна није канула. Био је невероватно интелигентно дете, али пред страхом се повлачи свака интелигенција. Био је уплашен. И ја сам био уплашен. Рекао сам: Овако је било Црнки када сте је затворили... немој то више да радиш! Подигао сам га и загрлио. Обојици нам је лакнуло у души. Он је био веома лепо и умиљато дете, било је лако волети га.

Вратио сам се из купатила у дневну собу и сео у своју фотељу.

Док су ми још пролазиле кроз главу слике из купатила, чујем, неко откључава врата и улази. Млађи човек, леп, стасит, насмејан. Иде до фрижидера, оставља неке ствари, једну кесу носи у кухињу, враћа се у дневну собу. Ја седим у својој фотељи окренутој према прозорима и телевизору, који је мало по страни. Он ми се јавља, пољуби ме у главу, пита како сам.

Не кажем ништа, само дрмнем главом. Најзад, не издржим: Извините што вас питам, али, ко сте ви?

– Не одустајеш, видим! – одговори ми и дода – Ја сам твој син, Пера!

Мој син? Откад нисам видео свога сина, и не памтим. Не знам ни где је.

– Шта то читаш – пита ме. – Идем да ставим кафу.

На столићу поред мене неке књиге. Он их мало погледа и врати. Зидови стана су скроз прекривени полицама с књигама.

Попили смо кафу. Дао ми је да попушим једну цигарету. Питао сам га где су моје цигарете, а он објаснио да не сме да ми остави цигарете, могу да запалим стан.

– Можеш да пушиш само када је неко с тобом. Пре подне, док је Катинка ту, док кува ручак и спрема стан, и поподне са мном... Ајде, оправати се! Идемо!

Помогао ми је да обучем одело и мантил, угасио телевизор и изашли смо у шетњу. Као да идемо неким непознатим деловима Новог Сада, можда сам се преселио. Пера прича о себи, о својој деци, мојим унуцима, шта ради његова жена, о свом послу. Зар имам и унуке? Ја се само чудим.

Понекад прођемо поред некога ко нам се јави. Питам ко је то. Не знам, вероватно неки твој бивши студент. Какав студент, мислим се, шта овај прича. Али, догађа се да некога и препознам. Па ја њему причам ко је то.

Понекад нас прошлост изненади и поново сретне. Неспремне, наравно. Време је велика варалица,

посебно када се помешају прошлост и садашњост, или ако се томе дода још и неизвесна будућност... Кажем *будућносѝ*, зато што сам реч од некога чуо, али ја не знам шта је то. У ствари, ја никада и не видим будућност, уопште не знам шта ће се догодити после овог тренутка.

У време кад почиње ова причица, у којој склапам слике о себи, видим једну веома лепу младу жену, своју, у кући мојих родитеља, у нашој соби, у Зрењанину, пегла ми кошуље, плаче, и пева: *Каранфил се на љуѝ сѝрема и ѝева, / каранфилка коња вода и ѝлаче. / „Каранфиле, росно цвијеће из башче, / с ким ѝи мене луду, младу, осѝављаш? / Осѝављам ѝе с мојом мајком и ѝвојом!“ / „Шѝо ће мени ѝвоја мајка и моја, кад ми нема моѝ дилбера крај мене?“*

Ја сам тада већ у Новом Саду, јурцам незаустављиво, покушавам нешто да створим, и полако товарим противнике на леђа. Пишем књиге, бавим се српском историјом. Увек сам био талентован да изаберем најјаче непријатеље. И ја сам, на невиђено, негледуш, не разазнајући ствари, ударио на најмоћнијег тада. Можда највише под утицајима друштава у којима сам се тада налазио. Био је то (онда друг, а после господин) др Јанко Пепелов, декан. Он је *влагао* сценом историјских наука. Већ сама та чињеница сметала ми је, као готово сваком младом човеку који се обавезно и глупо устремљује на ауторитете. А побројали су му тридесетак „функција“. Ја нисам имао ниједну. Био сам скоро нико и ништа у Новом Саду. Не знам данас шта је уопште значио тај сукоб, како је до њега дошло,

докле је и како трајао, то не могу ни да реконструишем, јер се свега сећам само фрагментарно. Понека сцена, понеки текстич, покоја слика из оног времена појави се, па нестане. Поред мене пролазе лица, некада млада, фигуре у сенци, многи који данас нису живи, пријатељи и они из другог табора, или других котерија, такозваних кланова, интересних, емоционалних, или само научних група. Колико ми је само напора било неопходно да постанем редовни професор српске средњовековне историје. Сада, када гледам уназад, они се смеше, пролазе, машу ми, и ја у тој великој бетонској мешаоници прошлости једва да понешто разазнајем. У зацементираној маси тек понеки белутак искочи, засија својим ликом, и нестане. А време, истински *perpetuum mobile*, меље и даље, окреће, заврће, меша и истоварује као у провалију без дна.

Где сам то путовао, док ми је жена пеглала кошуље... Да, сада сам се сетио, име јој је било Милена, а сви су је звали Миња.

И у том часу, на улици, крену ми сузе. Овај, који се представио као мој син, осети то, застане, вади марамицу и брише ми сузе, окреће ме и говори:

– Види оно дрво, види како је пола зелено, пола жуто... Јављала се синоћ Вишња, из Беча, вероватно је и тебе звала...

– Која Вишња, питам.

Сузе су престале. Збунио сам се.

– Па, твоја ћерка, Вишња, моја сестра.

Ја слегнем раменима. Не могу да се сетим.

– Знаш ли ти када сам ја плакао, када сам био мали? Када си ти био на путу, мама ми је певала песму у којој постоји рефрен:

*Поздравиће моја шаићу,
шамо, иза седам јора,
поздравиће моја шаићу
на шаласима љавој мора.*

Сетим се тога да ми је Миња причала. А плакао је и када му је певала песму о зеки и поточићу. И данас знам ту песму. Њему је та песма била много тужна, јер зека није могао да нађе поточић, који се смрзнуо и нестало. Почео би да се смеје, тек када би зека нашао поточић, у пролеће, пошто би се снег отопио.

– Јављала ти се Вишња синоћ, рекла ми је.

– Није. Не знам ко је Вишња.

– Јесте... Сад ћу те подсетити. Она има један штос који јој увек упали. Кад ти питаш *Која Вишња*, она почне да ти понавља песму Душка Радовића *Плави зец, чудни зец, једини на свећу*... И чим дође до тога *једини на свећу*, ти се сетиш.

Збиља, тог момента сам се сетио да имам ћерку Вишњу. Одавно је нисам видео. Шта је с њом, питам.

– Ништа, све је у реду. Живи у Бечу, свира у филхармонији, удата је и има, као и ја, двоје деце. Дакле, имаш четворо унучади.

Замислио сам се и нешто ме копка, али не смем да питам. Но, некако се усудим:

– А да ли би било могуће да ја видим своје унукe?

Мој син се насмеје и каже:

– Па виђаш их сваке недеље код нас на ручку. А Вишњину децу за време летњег распуста. Они буду по месец дана код тебе, у твом стану, с Вишњом и Дамјаном...

– Ко је сад па Дамјан?

– Па, Вишњин муж. Знаш га, сто посто, црн, маркантан, лекар...

– Што, јесам ли ја болестан?

– Па, ниси болестан, али кад је мама отишла, почео си да се губиш... Овако си, хвала богу, здрав.

Причамо, док се шетамо, и о разним другим стварима, али мени то све испари из главе. Знам да смо причали, чак се и смејали, али о чему, и чему, то се некако самоизбрише.

У једном тренутку Пера застане и каже:

– Знаш шта ми никако није јасно? Како је могуће да из српске историје памтиш сваку ситницу, а не можеш да се сетиш, рецимо, мене, или своје ћерке, или онога што је јуче било?

И ја почнем да мислим о томе, али заправо ништа ми није јасно, не разумем чак ни шта ме тачно пита, шта ја то заборављам.

Стигнемо до зграде у којој станујем и ја почињем да претурам по џеповима. Шта тражиш, пита ме Пера.

– Па кључеве!

– Немаш ти кључеве, кључеви су код мене. Док си имао кључеве, неколико пута смо те тражили по читав дан по Новом Саду. Имаш гадну навику да се изгубиш. Кључеве имамо Катинка и ја, и твој први комшија, за сваки случај.

Улазимо у стан, он ми помаже да се пресвучем, све ствари оставља на своје место, одело и мантил качи на ауфингере. Спушта ролетне. Ја се смештам у фотељу, он прегледа погледом по соби, ваљда закључи да је све на месту, пољуби ме у главу и каже: Видимо се сутра у исто време.

Оде до врата, угаси светло, изађе, чујем како се врата закључавају.

Седим у потпуном мраку, не видим ништа. Не смем да се померим, бојим се да ћу нешто срушити, или да ћу запети о нешто и пасти. Нисам стигао ни да се уплашим.

Одједном, врата се откључавају, отварају и он поново улази.

– Е, ћале, извини, заборавио сам да ти упалим телевизор и ноћну лампу. Ово је први пут, и последњи. Неће ми се то више догодити, извини, молим те...

Ја одмахнем руком у смислу „опроштено“, „не замерам“, и узимам једну књигу са сточића. Читаћу, док ми се не приспава.

(2016)